

ГЕОПРОСТОРОВЕ ПОШИРЕННЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті представлено картосхеми геопросторового поширення об'єктів природно-заповідного фонду Рівненської області, що занесені до реєстру об'єктів загальнодержавного та місцевого значення. Проведено районування Рівненської області та виділено три туристично-рекреаційні природні регіони: Північний, Центральний, Південний. Обчислено кількість та площу об'єктів ПЗФ у адміністративних районах та туристичних регіонах Рівненської області. Подано опис найцікавіших об'єктів ПЗФ.

Ключові слова: об'єкти природного-заповідного фонду, геопросторове поширення, коефіцієнт концентрації, коефіцієнт навантаження, картосхема.

Постановка проблеми. Основним призначенням природно-заповідного фонду є сприяння збереженню унікальних і типових природних ландшафтів, рослинного і тваринного генотипу, а також відтворення і примноження відновлюваних природних ресурсів. При цьому природно-заповідні об'єкти та території можуть використовуватися для стаціонарних наукових досліджень, еталонних природних комплексів, для лікування, оздоровлення, відпочинку, а також для розвитку пізнавального та екологічного видів туристично-рекреаційної діяльності та екологічної освіти [6, с. 82].

Територія Рівненської області, володіє багатим природно-ресурсним потенціалом, що поряд із яскравими регіональними особливостями створюють всі передумови для розвитку вітчизняного та міжнародного туризму [1, с. 58]. Рівненська область належить до регіонів України з найбільш збереженими природними ландшафтами Полісся. Однак, північна частина території області характеризується високим рівнем господарського освоєння, де природні ландшафти збереглися лише у вигляді відокремлених «островів». Для таких ділянок властива тенденція до скорочення площі продуктивних земель та втрата родючості, що призводить до зменшення біорізноманіття, вимирання багатьох видів організмів, втрати шляхів для їх міграції та розселення [10].

Водночас посиленої уваги вимагають комплексні дослідження щодо геопросторового поширення об'єктів природно-заповідного фонду області, їх суспільно-географічна оцінка та засади раціонального використання.

Визначення туризму як однієї із галузей пріоритетного розвитку багатьох регіонів України робить необхідним дослідження їх природного рекреаційно-туристського потенціалу [1, с. 58]. Актуальність даного напрямку досліджень полягає у теоретичній та практичній цінності отриманих результатів, на основі яких буде визначено особливості геопросторового поширення об'єктів ПЗФ, відображені на картосхемах, які рекомендуються для складання туристичних маршрутів до об'єктів ПЗФ

Рівненської області.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Об'єкти природно-заповідного фонду досліджували ряд науковців: Мельник В.І., Кузьмішина І.І., Копун Л.О., Войтюк В.П., Лісовська Т.П., Ковальчук І.П., Фесюк В.О., Паловська Т.С., Рудик О.В [7, с. 118-136]. Досліджено динаміку об'єктів ПЗФ із 1977 по 2012 рік. [4]. Досліджено географічні закономірності територіального розподілу об'єктів ПЗФ [5]. Шпурік К. В. проводила дослідження щодо діаграмного відображення об'єктів ПЗФ на картосхемах, зокрема нанесені визначні краєзнавчі, географічні, етнографічні та історичні об'єкти туристсько-краєзнавчих екскурсійних маршрутів а також виділено 8 рекреаційних зон Харківської області [10, с.130]. Пилипенко Г. С., Годорова С.П., досліджували об'єкти ПЗФ Задністров'я, зокрема представлено картосхему розміщення природно-заповідних об'єктів на території Задністров'я. На картосхемі нанесено НПП, заповідники загальнодержавного значення, регіональні ландшафтні парки тощо [10, с. 715]. Підходи до створення карт (на прикладі карт природно-заповідного фонду) висвітлено у працях Шевченко В.О., Остроух В.І., однак у дослідженнях не подано моделі карт, лише подано принципи оформлення та розробки навчальних карт [12, с. 222,223]. Досліджено геопросторове поширення об'єктів природно-заповідного фонду басейну річки Стохід у вигляді картосхеми та легенди до неї, досліджено транспортну доступність об'єктів ПЗФ для рекреантів [6, с. 85]. Романів А.С., Селецький В.П. склали картосхему природоохоронної мережі Рівненської області, обчислено коефіцієнти інсуляризованості [10, с. 3]. Волошин І.М. склав картосхеми геопросторового поширення окремих природоохоронних об'єктів, однак картосхем геопросторового поширення типових об'єктів ПЗФ Рівненської області відсутні [2, с. 189].

Царик Л.П. досліджував просторово-функціональну структуру територій і об'єктів Поділля, проблеми та шляхи їх оптимізації.

Зокрема досліджено заповідність адміністративних районів Поділля станом на 2008 р. (без врахування господарських і рекреаційних зон ПНП і РЛП). Представлено картограму заповідності адміністративних районів у % [16, с. 142]. Досліджено перспективи створення заповідних територій у долинах річок Гнізна, Джурина та Вільховець. Представлено картосхему наявних та перспективних заповідних об'єктів річкової долини Джурина [17, с. 238].

Павловська Т. С. досліджувала природно-заповідні об'єкти у структурі рекреаційного потенціалу Маневицького району. Представлено картосхему транспортної доступності об'єктів природно-заповідного фонду Маневицького району. На картосхемі позначено заповідні території загальнодержавного та місцевого значення [15, с. 238]. Актуальність нашого дослідження полягає у доповненні наукових досліджень природно-заповідного фонду, а особливо їх картографічного відображення.

Мета дослідження. Вивчити геопросторове поширення об'єктів природно-заповідного фонду Рівненської області. Розрахувати коефіцієнти насиченості та концентрації об'єктів ПЗФ в межах адміністративних районів та туристичних регіонів області. Виконати туристично-рекреаційне районування. Дати опис найцікавішим об'єктам природно-заповідного фонду області.

Методи дослідження: картографічний, статистичний, аналіз літературних джерел.

Виклад основного матеріалу. Проведено туристичні вивчення об'єктів природно-заповідного фонду Рівненської області: природних заповідників, національного заповідника, регіональних ландшафтних парків, пам'яток природи (ботанічних, гідрологічних, геологічних, зоологічних, комплексних), заповідних урочищ (болотних, лісових), заказників (ботанічних, гідрологічних, геологічних, зоологічних, комплексних орнітологічних, іхтіологічних, лісових) тощо. Складено дві картосхеми геопросторового поширення об'єктів природно-заповідного фонду Рівненської області. На першій картосхемі (рис.1) подано геопросторове поширення 109 типових об'єктів ПЗФ. На другій картосхемі (рис. 2) подано туристичне районування області та виділено пунктирною лінією три туристично-рекреаційні природні регіони. На картосхемі (рис. 2) нанесено кількісні показники об'єктів ПЗФ та коефіцієнти навантаження у кожному адміністративному районі та туристично-рекреаційному природному регіоні області. Виявлено, що у Рівненській області згідно із реєстром об'єктів ПЗФ місцевого та загальнодержавного значення

Рівненської області нараховується 313 об'єктів ПЗФ [9]. В результаті дослідження встановлено, що у Рівненській області є: 1 національний природний парк «Дермансько-Острозький», 4 природні заповідники, 3 регіональні ландшафтні парки, 131 заказник, 66 пам'яток природи, 94 заповідні урочища (таблиця 1).

Для оцінки навантаження окремих частин дослідної території виконано розрахунки кількості об'єктів природно-заповідного фонду у кожному адміністративному районі Рівненської області. Слід відмітити про найбільшу кількість об'єктів ПЗФ у таких адміністративних районах області: Рокитнівському – 29, Костопільському – 2, Здолбунівському – 35 та Сарненському – 25. (таблиця 1). Виконано розрахунки коефіцієнтів насичення та коефіцієнтів концентрації, відсоткового співвідношення кількості об'єктів ПЗФ до загальної їх кількості в області, а також обчислено співвідношення площі об'єктів ПЗФ у адміністративних районах та регіонах до площі районів та області (таблиця 3). Слід відмітити адміністративні райони, які володіють найвищою площею об'єктів ПЗФ в області: Дубровицький – 27280,5; Рокитнівський – 26886,7; Володимирецький 19177,2; Здолбунівський – 26910,3; Березнівський – 19692,1. Відповідно до насичення об'єктами ПЗФ виконано районування Рівненської області на три туристично-рекреаційні регіони: Північний Центральний, Південний (рис. 2). Проведено розрахунки в межах кожного туристично-рекреаційного природного регіону: вираховано кількість, площу регіонів, площу об'єктів ПЗФ у районах а регіонах, коефіцієнти насичення та концентрації об'єктами ПЗФ в області (таблиця 2).

Нижче подано короткий опис туристично-рекреаційних природних регіонів. Північний туристично-рекреаційний природний регіон. Належать Заріченський, Володимирецький та Дубровицький адміністративні райони Рівненської області. Виявлено 51 об'єкт природно-заповідного фонду, що становить 16 % від загальної їх кількості в області. Площа регіону становить 520 200 га, площа об'єктів ПЗФ 82 853 (14% від площі регіону), коефіцієнт навантаження 0,2, коефіцієнт концентрації 0,18 (таблиця 2). Основні критерії для виділення цих адміністративних районів у окремий регіон: найнижча кількість об'єктів ПЗФ по відношенню до інших регіонів, невисока освоєність території, велика віддаль між населеними пунктами, високий рівень заболоченості (до 50% площі вкривають болота і заболочені землі), невелика кількість історико-архітек-

турних об'єктів по відношенню до інших [8, с. 73].
історико-архітектурних туристичних регіонів

Таблиця 1

Кількість об'єктів природно-заповідного фонду Рівненської області у розподілі за адміністративними районами Рівненської області

№	Адміністративні райони	Природні території та об'єкти															Штучні території та об'єкти	Кількість об'єктів									
		Природний заповідник	Національний природний парк(три масиви)	Регіональні природні парки	Заказники							Заповідні урочища	Пам'ятки природи						Дендрологічні парки	Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва							
					Ландшафтні	Ботанічні	Гідрологічні	Загальнозоологічні	Геологічні	Орнітологічні	Ентомологічні		Іхтіологічні	Лісові	Гідрологічні	Ботанічні					Зоологічні	Комплексні	Геологічні	Зоологічні			
1.	Заріченський			1		2	3	3		1		1		3		2											16
2.	Дубровицький	1			1	4							2	3	1	1		4									17
3.	Рокитнівський	1				9		2					1	13		2		1									29
4.	Володимирецький	1				10	1			2			1	1			1							1			18
5.	Сарненський	1			2	2				1		4	10	2	3		2										25
6.	Костопільський				2	2				1		1	1	22			1					1					28
7.	Березнівський			1	1	1	1	2	1			3	1	2	8		2					1	1				25
8.	Рівненський		1/3		1	3					4	2	8	1	3									4			27
9.	Гоцанський				2	1					2		2	6	2									2			17
10.	Корецький				1				2							1								1			5
11.	Острозький		1/3			2	1		1	1	2		2		1		1										12
12.	Здолбунівський		1/3	1	3	4					5	1	3	10	2	4								1			35
13.	Дубенський					2	4		1	4			4		1	1					1						17
14.	Млинівський					1	3		1				5		2									2			14
15.	Демидівський									2																	5
16.	Радивилівський					6						1	10		4		2										23
Загальна кількість:		4	1	3	11	49	13	7	6	8	17	3	17	94	15	34	1	13	1	1				12			313

Таблиця 2

Розрахунки коефіцієнтів навантаження та концентрації об'єктів природно-заповідного фонду у туристично-рекреаційних регіонах Рівненської області.

№	Регіон	Кількість об'єктів	Площа регіонів, га	Площа ПЗФ, га	Коефіцієнти	
					навантаження	концентрації
1.	Північний ТРПР	51	458200	82848,7	0,2	0,18
2.	Центральний ТРПР	107	541100	61138,2	0,3	0,11
3.	Південний ТРПР	155	750700	37482,82	0,5	0,05
Загальна кількість:		313	1993500	181474,72	1	0,34

Примітка: ТРПР – туристично-рекреаційний природний регіон

Серед найцікавіших об'єктів ПЗФ Північного регіону варто виділити Острівський заказник – гідрологічний заказник загальнодержавного значення в Україні. Розташований у межах Заріченського району Рівненської області, неподалік від села Острівськ. Площа 2381 га. Створений у 1980 году. Перебуває у віданні Заріченського лісгоспагу. Включає в себе три Мальовничі озера: Велике (96 га), Середнє (12 га), Хоромне (40 га), а такоже приозерні зниження і лісовий масив. Перева-

жають соснові та змішані насадження. Невеликі площі займають відкриті болота (осоково-гіпнові та осоково-сфагнові). З рідкісних рослин трапляються діфазіаструм Зейлера, верба лапландська, осока багнова, осока тонкокоренева, а також любка дволиста, росичка проміжна і плавун колючий, занесені до Червоної книги України. Через територію заказника проходить вузькоколійна залізниця Антонівка – Зарічне [3].

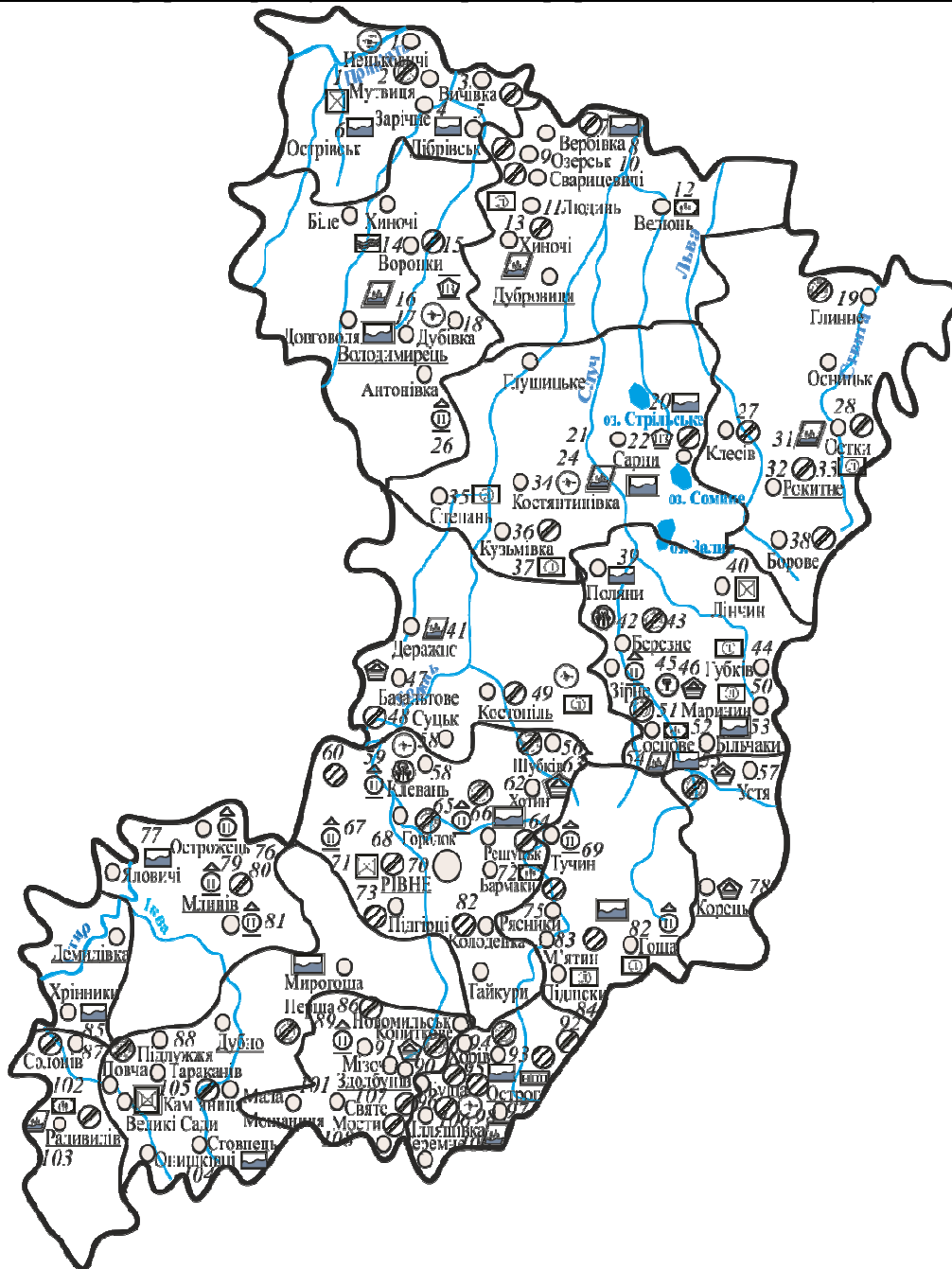

Рис.1. Геопросторове поширення об'єктів природно-заповідного фонду Рівненської області

Умовні позначення:

Природні об'єкти	Заказники	Штучні об'єкти
- Природні заповідники	- Ландшафтні	- Дендрологічні парки
- Національні природні парки	- Ботанічні	- Парки культури і відпочинку
- Регіональні ландшафтні парки	- Гідрологічні	2 - Порядковий номер природного об'єкта
Пам'ятки природи	- Загальнозоологічні	Тараканів - Назва населеного пункту
- Гідрологічні	- Комплексні	- Розташування населеного пункту
- Ботанічні	- Геологічні	
- Загальнозоологічні	- Орнітологічні	
- Комплексні	- Іхтіологічні	
- Геологічні	- Ентомологічні	
- Ландшафтні	- Лісові	
- Заповідні урочища		

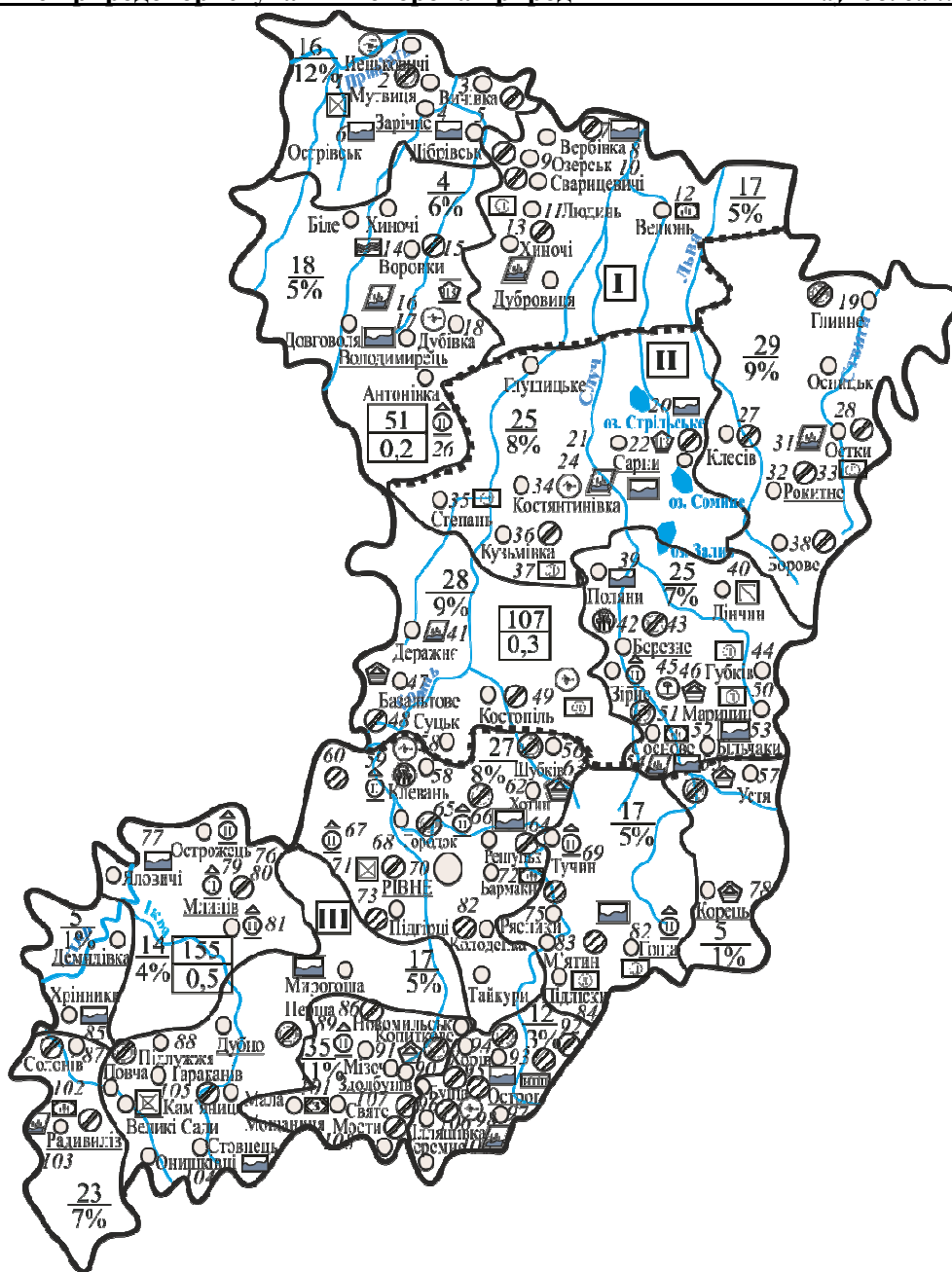

Рис.2. Геопросторове поширення об'єктів природно-заповідного фонду та туристичне районування Рівненської області

Туристично-рекреаційні природні регіони:

Умовні позначення:

I - Північний	<p>51
0,2</p>	<p>- в чисельнику кількість об'єктів природно-заповідного фонду у регіоні
- в знаменнику коефіцієнт навантаження об'єктами ПЗФ регіону до їх кількості в області</p>
II - Центральний	<p>107
0,3</p>	<p>- в чисельнику кількість об'єктів природно-заповідного фонду у регіоні
- в знаменнику коефіцієнт навантаження об'єктами ПЗФ регіону до їх кількості в області</p>
III - Південний	<p>155
0,5</p>	<p>- в чисельнику кількість об'єктів природно-заповідного фонду у регіоні
- в знаменнику коефіцієнт навантаження об'єктами ПЗФ регіону до їх кількості в області</p>
- $\frac{23}{7\%}$ - в чисельнику кількість об'єктів ПЗФ у районі
 - в знаменнику співвідношення об'єктів ПЗФ у районі до їх загальної кількості в області
- - - - - Межі туристично-рекреаційного природного регіону
 2 - Порядковий номер об'єктів природно-заповідного фонду

Розрахунки коефіцієнтів навантаження та концентрації об'єктів природно-заповідного фонду у адміністративних районах Рівненської області

№	Адміністративний район	Співвідношення			Площа об'єктів ПЗФ, га	Площа району, га
		кількості об'єктів ПЗФ району до їх кількості в області	площі ПЗФ району до площі області	площі ПЗФ району до площі району		
1.	Заріченський	0,12	0,018	0,25	36396	144200
2.	Дубровицький	0,05	0,013	0,14	27280,5	182000
3.	Рокитнівський	0,09	0,013	0,11	26886,7	235000
4.	Володимирецький	0,05	0,0095	0,098	19177,2	194000
5.	Сарненський	0,07	0,063	0,064	12758	197000
6.	Костопільський	0,08	8,98	0,01	1801,4	149600
7.	Березнівський	0,07	0,009	0,11	19692,1	171000
8.	Рівненський	0,08	5,22	0,008	1048	117600
9.	Гощанський	0,05	3,60	0,010	722,22	69200
10.	Корецький	0,015	1,60	0,004	321,1	72000
11.	Острозький	0,038	0,001	0,05	3940,7	69300
12.	Здолбунівський	0,11	0,013	0,40	26910,3	65900
13.	Дубенський	0,05	0,001	0,02	2701,8	120000
14.	Млинівський	0,04	3,10	0,006	623,2	94500
15.	Демидівський	0,015	3,37	0,001	67,6	37700
16.	Радивилівський	0,07	5,72	0,01	1147,9	74500
Загалом:		0,998	31,7305	1,291	181474,72	1993500

Центральний туристично-рекреаційний природний регіон. Охоплює Сарненський, Рокитнівський, Костопільський та Березнівський адміністративні райони. Виявлено 107 об'єктів ПЗФ (34% від загальної їх кількості в області). Площі регіону 752 600 га, площа об'єктів ПЗФ 61 138 га (22% від площі регіону), коефіцієнт насичення 0,3 коефіцієнт концентрації 0,11. Підставою для виокремлення Сарненського, Рокитнівського, Костопільського та Березнівського адміністративних районів у окремий регіон є середній показник кількості об'єктів ПЗФ по відношенню до Північного та Південного ТРПР (таблиця 2).

Серед найцікавіших об'єктів ПЗФ Центрального регіону варто відзначити «Базальтові стовпи» – геологічний заказник у центрі Рівненської області, унікальне «архітектурне» творіння природи. Щільні ряди колон-багатогранників вражають монументальністю і геометричною досконалістю. Базальтові стовпи – це магматична порода, розбита тріщинами на характерні для базальту стовпчики.

У розрізі стовпи мають форму чотиригранників або багатогранників, що робить цей матеріал зручним для використання в різних галузях господарювання. Товщина стовпів досягає 1,2 м, висота – до 30 м. Великі поклади

базальту виявлені біля села Берестовець у XVIII ст. Промисловий видобуток ведеться відкритим способом. Деякі кар'єри затоплені, і в поєднанні зі спокійною гладдю води базальтові стіни виглядають особливо привабливо. Ще більш вражаючий кар'єр з базальтовими стовпами знаходиться в ур. Янова Долина біля села Базальтового в 15 км від Берестовця (їхати через Іваничі, Садки, Головін). Посеред затопленого водою кар'єра тут утворився маленький острівцець, який називають «Островом кохання». З 1972 р. заказник «Базальтові стовпи» має статус пам'ятки природи місцевого значення, використовується як зона відпочинку. Дорога від Костополя до Берестовця розбита, під'їзд до кар'єрів утруднений [13]. Інший цікавий об'єкт – Надслучанський регіональний ландшафтний парк підходить для усамітнення з природою. Він був створений в 2000 році. Його площа становить 17 тисяч гектар. Місцеві жителі і туристи з усього світу називають цей парк «Українською Швейцарією». За однією з версій, його так називають завдяки дружині одного місцевого князя. Колись давно він узяв в дружини швейцарку, її батьки (приїхавши в неї в гості) порівняли це місце зі Швейцарією в мініатюрі. На території парку зберігається багато чудес живої природи.

ди. Багато водних мешканців занесені до Червоної книги. Тут мирно існують махаон, очеретяні жаби, чорні лелеки, глухарі, сірі журавлі та багато інших дивовижні тварини. Тут, можна зустріти досить рідкісну руду чаплю і лебедя-шипуну. Рослинність парку характерна для Полісся. Поширені соснові ліси, сосново-дубові гаї. Тишу лісу розбавляє задерикуватий передзвін птахів. У Надслучанському парку займаються також охороною рідкісних рослин. На території парку ростуть такі рідкісні дерева, як верба чорнична і верба Старка [14].

Південний туристично-рекреаційний природний регіон. Охоплює Рівненський, Гощанський, Корецький, Острозький, Здолбунівський, Дубенський, Радивилівський, Демидівський та Млинівський адміністративні райони Рівненської області. Виявлено 155 об'єктів ПЗФ (50% від загальної кількості об'єктів ПЗФ в області), площа регіону 720 700 га, площа земель ПЗФ 37 482 га (64% від загальної площі регіону), коефіцієнт насичення 0,5, коефіцієнт концентрації 0,05. Основними критеріями для виокремлення цих адміністративних районів у окремий регіон є найбільша кількість об'єктів ПЗФ, найвищий коефіцієнт концентрації та насичення об'єктами ПЗФ. Територія цього регіону є найбільш освоєна у порівнянні з іншими регіонами, характеризується наявністю розвинутих шляхів сполучення між населеними пунктами та найвищою густиною населення.

Серед об'єктів ПЗФ, які можна використовувати для рекреації та туризму відноситься національний природний парк «Дермансько-Острозький» у м. Острог. Він охоплює територію Здолбунівського та Острозького районів Рівненської області. Заповідна територія парку – понад 5 тисяч гектарів. Парк розташований на перетині різних фізико-географічних областей та є перехідною зоною, в якій вузька смуга ландшафтів Малого Полісся, що має назву Острозька прохідна долина, оточена природними масивами, характерними для лісостепової зони в межах Волинської та Подільської височин. Це зумовило значне багатство природних комплексів: особливої привабливості території надає наявність водойм, значні площі хвойних та листяних лісів, розмаїття рельєфу. Тут зустрічається 46 видів флори і 46 видів фауни, занесених до Червоної книги України. Місцевість має величезний туристичний потенціал. Довкола парку розташовані такі історико-культурні об'єкти, як Острог, Межиріч, Новомалин, Дермань, Гурби. Історична складова місцевості тісно пов'язана з визвольною боротьбою українського народу проти

поневолювачів, багато урочищ парку оповиті народними переказами та легендами. Відвідавши стародавнє місто-фортецю Острог, ви будете приємно враженні величиною місцевого замку. Місто може похвалитися цікавою і давньою історією. Місцеві жителі пишаються тим фактом, що в їхньому місті було відкрито перший вищий навчальний заклад на території сучасної України – Острозька академія, яка функціонує і сьогодні. Місто було великим культурним центром країни в XV–XVI століттях. З ним пов'язане ім'я князів Острозьких, які чимало зробили для розвитку української культури. У селі Новомалин знаходяться руїни замку XIV століття, а неподалік, у селі Межиріч, знаходиться давній Свято-Троїцький монастир, заснований князями Острозькими в XVI столітті. У Дермані розміщений середньовічний монастирський комплекс, історія якого своїм корінням сягає часів Київської Русі. Для цінителів природних пам'яток цікавим буде відвідання горба з дивною назвою Пекло, неподалік села Буща, в якому міститься 9 печер, де в давнину жили люди. Територія багата історичними пам'ятками – збережений водяний млин у селі Мости, столітні криниці глибиною більше 60 метрів у селах Мала Мощаниця і Буща. В урочищі Гурби, де відбувся найбільший бій повстанців з військами НКВС, облаштований меморіальний комплекс воїнів УПА. Туристичний потенціал краю дуже великий, однак використовують його далеко не на повну силу. Найзручніше зупинитися у великих центрах заповідника – в Острозі або Здолбуневі, де працюють готелі та hosteli. На території парку зароджується зелений туризм, і за бажанням ви зможете зупинитися в одній з численних приватних садиб. Для відпочинку в наметах на природі підходять береги озер та річок. Подорож до заповідника найзручніше починати з міста Здолбунів, куди можна дістатися поїздом з Києва, Львова та Харкова. Автобуси регулярно відправляються з Рівного, Львова та Києва в Здолбунів та Острог. Автомобілем зручно рухатися по дорозі Київ – Чоп та повернути на Здолбунів і Острог [14].

Висновки. Як видно із картосхем (рис. 1, рис. 2) об'єкти природно-заповідного фонду Рівненської області поширені нерівномірно. Найбільшу їх кількість виявлено у Південному туристично-рекреаційному природному регіоні, що підтверджують розрахунки подані у таблицях (таблиця 1, таблиця 2). Найменша кількість об'єктів ПЗФ виявлена у Північному та Центральному регіонах, що пов'язано із невеликою освоєністю території, відносно невисокою щільністю населення. Загалом у

Рівненській області виявлено 313 об'єктів природно-заповідного фонду. Така кількість об'єктів свідчить про великий потенціал області для розвитку різних видів туризму. В ході дослідження було виділено три туристично-рекреаційні туристичні регіони. Матеріали наукової

роботи можуть бути використані в навчальному процесі та планах розвитку туристичних інституцій в регіонах, розвитку туризму адміністративними органами. Картоосхеми можна використовувати для складання нових туристичних маршрутів.

Література:

1. Безсмертнюк Т. П. Природно-антропогенні рекреаційно-туристські ресурси Північно-Західного регіону України / Т. П. Безсмертнюк // Молодий вчений. – 2015. – № 12(3). – С. 58-62. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_12\(3\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_12(3)_15).
2. Волошин І. М. Туристичні ресурси України з атласом туристичних мандрівок: довід. вид. / І. М. Волошин, Л. Ю. Матвійчук, К. В. Ненько. – Львів: ЛДУФК, 2015. – 437 с
3. Географічна енциклопедія України: у 3 т. / редколегія: О. М. Маринич (відпов. ред.) та ін. — К.: «Українська радянська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1989).
4. Ковальчук І. П. Природно-заповідна мережа Волинської області: параметри сучасного стану, показники динаміки, картографічні моделі / І. П. Ковальчук, В. О. Фесюк, Т. С. Павловська, О. В. Рудик // Часопис картографії. – 2013. – Вип. 8. – С. 64-78. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ktvsh_2013_8_7
5. Ковальчук І. П. Географічні закономірності територіального розподілу об'єктів природно-заповідного фонду Львівської області / І. П. Ковальчук, Є. А. Іванов, І. Б. Свідерко // Заповідна справа в Галичині, на Поділлі та Волині : наук. вісн. – Л.: УкрДЛТУ, 2004. – Вип. 14 (8). – С. 51–62
6. Ковальчук І. П. Природно-заповідний фонд басейну річки Стохід: сучасний стан, його картографічна модель, шляхи оптимізації функціонування / І. П. Ковальчук, Т. С. Павловська, Д. В. Савчук // Часопис картографії. – 2011. – Вип. 3. – С. 82-91. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ktvsh_2011_3_12
7. Мельник В.І. Об'єкти природно-заповідного фонду Волинської області / Мельник В.І, Кузьмішина І.І, Копун Л.О., Войтюк В.П., Лісовська Т.П.// Природа Західного Полісся та прилеглих територій / Розділ II, сторінки, №7, 2010
8. Коротун І. М. Географія Рівненської області. Природа, населення, господарство, екологія / Коротун І. М., Коротун Л.К. / Рівне 1996 – 274 с.
9. Природно-заповідний фонд України – Електронний ресурс – Режим доступу: <http://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-17.html>
10. Романів А.С., Селецький В.П. Оцінка ефективності природоохоронної мережі Рівненської області на основі графоаналітичної методики // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: географія. – Тернопіль. – №1. –2010. – С. 255-262.
11. Романів А.С., Селецький В.П. Оцінка ефективності природоохоронної мережі Рівненської області на основі графоаналітичної методики // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: географія. – Тернопіль. – №1. –2010. – С. 255-262
12. Шпурік К. В. Картографування природної та історико-культурної спадщини в рамках регіональної програми розвитку культури і туризму / К. В. Шпурік // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер.: Геологія – Географія – Екологія. – 2014. – №1098, Вип.40. – С. 125-131. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKKhG_2014_1098_40_25.
13. Шевченко В. О. Підходи до створення карт для середньої школи (на прикладі карти природно-заповідного фонду) / В. О. Шевченко, В. І. Остроух, С. В. Капустенко // Часопис картографії. – 2011. – Вип. 1. – С. 220-225. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ktvsh_2011_1_28.
14. Snap.ua /Активний та цікавий відпочинок в Україні – Електронний ресурс – Режим доступу : <http://snap.com.ua/uk/travel/bazaltovi-stovpi>
15. IgotoWorld / Електронний ресурс – Режим доступу:http://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/67884_nadsluchanskiy-regionalnyy-landshaftnyy-park.htm

References:

1. Bezsmertnyuk T. P. Pryrodno-antropohenni rekreatsivno-turyst's'ki resursy Pivnichno-Zakhidnoho rehionu Ukrayiny / T. P. Bezsmertnyuk // Molodyy vchenyy. – 2015. – # 12(3). – S. 58-62. – Rezhym dostupu: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_12\(3\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_12(3)_15).
2. Voloshyn I. M. Turystychni resursy Ukrayiny z atlasom turystychnykh mandrivok: dovid. vyd. / I. M. Voloshyn, L. Yu. Matviychuk, K. V. Nen'ko. – L'viv: LDUFK, 2015. – 437 s
3. Neohrafichna entsyklopediya Ukrayiny: u 3 t. / redkolehiya: O. M. Marynych (vidpov. red.) ta in. — K.: «Ukrayins'ka radyans'ka entsyklopediya» im. M. P. Bazhana, 1989).
4. Koval'chuk I. P. Pryrodno-zapovidna meretzha Volyns'koyi oblasti: parametry suchasnoho stanu, pokaznyky dynamiky, kartohrafichni modeli / I. P. Koval'chuk, V. O. Fesyuk, T. S. Pavlovs'ka, O. V. Rudyk // Chasopys kartohrafiyi. – 2013. – Vyp. 8. – S. 64-78. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ktvsh_2013_8_7
5. Koval'chuk I. P. Neohrafichni zakonomirnosti terytorial'noho rozpodilu ob'yektiv pryrodno-zapovidnoho fondu L'vivs'koyi oblasti / I. P. Koval'chuk, Ye. A. Ivanov, I. B. Sviderko // Zapovidna sprava v Halychyni, na Podilli ta Volyni : nauk. visn. – L.: UkrDLTU, 2004. – Vyp. 14 (8). – S. 51–62
6. Koval'chuk I. P. Pryrodno-zapovidnyy fond baseynu richky Stokhid: suchasnyy stan, yoho kartohrafichna model', shlyakhy optymizatsiyi funktsionuvannya / I. P. Koval'chuk, T. S. Pavlovs'ka, D. V. Savchuk // Chasopys kartohrafiyi. – 2011. – Vyp. 3. – S. 82-91. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ktvsh_2011_3_12
7. Mel'nyk V.I. Ob'yekty pryrodno-zapovidnoho fondu Volyns'koyi oblasti / Mel'nyk V.I, Kuz'mishyna I.I, Kopun L.O., Voytyuk V.P., Lisovs'ka T.P.// Pryroda Zakhidnoho Polissya ta prylehlykh terytoriy / Rozdil II, storinky, #7, 2010
8. Korotun I. M. Neohrafiya Rivnens'koyi oblasti. Pryroda, naselennya, hospodarstvo, ekolohiya / Korotun I. M., Korotun L.K. / Rivne 1996 - 274 s.
9. Pryrodno-zapovidnyy fond Ukrayiny – Elektronnyy resurs – Rezhym dostupu: <http://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-17.html>
10. Romaniv A.S., Selets'kyi V.P. Otsinka efektyvnosti pryrodookhoronnoyi merezhi Rivnens'koyi oblasti na osnovi

- hrafoanalitychnoyi metodyky // Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsional'noho pedahohichnoho universytetu. Seriya: heohrafiya. – Ternopil'. – #1. –2010. – S. 255-262.
11. Romaniv A.S., Selets'kyi V.P. Otsinka efektyvnosti pryrodokhoronnoyi merezhi Rivnens'koyi oblasti na osnovi hrafoanalitychnoyi metodyky // Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsional'noho pedahohichnoho universytetu. Seriya: heohrafiya. – Ternopil'. – #1. –2010. – S. 255-262
 12. Shpurik K. V. Kartohrafuvannya pryrodnoyi ta istoryko-kul'turnoyi spadshchyny v ramkakh rehional'noyi prohramy rozvytku kul'tury i turyzmu / K. V. Shpurik // Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Ser.: Heolohiya – Heohrafiya – Ekolohiya. – 2014. – #1098, Vyp.40. – S. 125-131. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhG_2014_1098_40_25.
 13. Shevchenko V. O. Pidkhody do stvorennya kart dlya seredn'oyi shkoly (na prykladi karty pryrodno-zapovidnoho fondu) / V. O. Shevchenko, V. I. Ostroukh, S. V. Kapustenko // Chasopys kartohrafiyi. – 2011. – Vyp. 1. – S. 220-225. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ktvsh_2011_1_28.
 14. Snap.ua /Aktivnyy ta tsikavyy vidpochynok v Ukraini – Elektronnyy resurs – Rezhym dostupu : <http://snap.com.ua/uk/travel/bazaltovi-stovpi>
 15. IgotWorld / Elektronnyy resurs – Rezhym dostupu:http://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/67884_nadsluchanskiy-regionalnyy-landshaftnyy-park.htm

Аннотация:

Павел Кучер, Иван Волошин. ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ РАСПРОСТРАНЕНИЕ ПРИРОДНО-ЗАПОВЕДНОГО ФОНДА РОВЕНСКОЙ ОБЛАСТИ.

В статье представлены картосхемы геопространственного распространения объектов природно-заповедного фонда Ровенской области, занесены в перечень общегосударственного и местного значения. Проведено районирование Ровенской области и выделены три туристско-рекреационные природные регионы: Северный, Центральный, Южный. Вычислено количество и площадь объектов ПЗФ в административных регионах и районах Ровенской области. Дано описание наиболее интересных объектов ПЗФ. Проведено туристические исследования объектов природно-заповедного фонда Ровенской области: заповедники (ботанические, дендрологические, зоологические, геологические), урочища (болотные), заказники (орнитологические, ихтиологические, лесные) и др. Составлены две картосхемы геопорstorovogo распространения объектов природно-заповедного фонда Ровенской области. Определено, что в Ровенской области насчитывается 313 объектов природно-заповедного фонда местного и государственного значения (11). Установлено, что в Ровенской области есть: 1 национальный природный парк «Дерманско-Острожский», 2 ихтиологических заказника, 17 парков, 81 ботанический заказник, 9 геологических заказников, 10 зоологических заказников, 28 гидрологических заказников, энтомологических заказников, 16 комплексных заповедников, 9 орнитологических, 12 ландшафтных заказника, 4 природных заповедника, 102 лесных заказника, 11 болотных урочищ. Для более детального изучения исследованной территории вычислен количество объектов природно-заповедного фонда в каждом административном районе Ровенской области. Для оценки нагрузки отдельных частей исследовательской территории объектами природно-заповедного фонда выполнены расчеты количества объектов природно-заповедного фонда в каждом административном районе Ровенской области. Следует отметить о наибольшее количество объектов ПЗФ в таких административных районах области: Рокитновском – 29 Костопильскому – 2, Здолбуновском – 35 и Сарненскому – 25. (таблица 1). Для более комплексного изучения исследовательской территории выполнены расчеты коэффициентов насыщения и коэффициентов концентрации, процентного соотношения количества объектов ПЗФ к общему их количеству в области, а также вычислено соотношение площади объектов ПЗФ в административных районах и регионах. Следует отметить административные районы, которые обладают высокой площади объектов ПЗФ в области. Итак, как показывают расчеты Ровенская область обладает большим потенциалом для развития на ее территории различных видов туризма.

Ключевые слова: объекты природно-заповедного фонда, геопространственное размещение, коэффициент концентрации, коэффициент нагрузки, картосхема.

Abstract:

Pavlo Kucher, Ivan Voloshyn. GEOSPATIAL DISTRIBUTION OF NATURAL RESERVE FUND OF RIVNE REGION.

In Article presented the maps of geospatial distribution the objects of natural reserve fund of Rivne region, that included in the list of state and local value. A zoning of Rivne region and distinguished three tourist recreational natural regions: North, Central, South. It has been calculated the Quantity of the objects of protected areas in the regions and the districts of Rivne region. Given a description of most objects interesting objects of Natural Reserve Fund. A tourist research objects of nature reserve fund of Rivne region: reserves (botanical, dendrological, zoological, geological), Tracts (bog) reserves (ornithological, ichthyological, forest), etc. Prepared two kartoshemy geoporstorovogo distribution of objects of nature reserve fund of Rivne region. . It was revealed that in the Rivne region, there are 313 objects of nature reserve fund local and state values (11). It was established that in Rivne region are: 1 National Park "Dermansky-Ostrog" 2 ichthyological reserves, 17 parks, 81 botanical reserve, 9 geological reserves, 10 wildlife reserves, 28 hydrological reserves, entomological reserves 16 integrated parks, 9 Bird, 12 landscape reserves and 4 nature reserves, 102 forest reserves and 11 wetland tracts. For a more detailed study of the investigated area is calculated the number of objects of nature reserve fund in each administrative district of the Rivne region. To estimate the load of separate parts of the territory of the research objects of natural reserve fund calculated the number of objects

of nature reserve fund in each administrative district of the Rivne region. It should be noted on the greatest number of NRF objects in such administrative areas of the region: Rokytnivskiy - 29 Kostopilskomu - 2, Zdolbuniv - 35 and Sarny - 25 (Table 1). For a more comprehensive study of the research area, calculations of saturation and concentration ratios of the coefficients, the percentage of the number of NRF objects to their total number in the region, and calculated the ratio of the area of NRF objects in the administrative areas and regions. Note administrative areas which have a high area of objects in the NRF. Thus, calculations show Rivne region has great potential for development in the territory of different types of tourism.

Key words: objects of nature reserve fund, geospatio accommodation, koefitsient concentration, koefitsient load, schematic map.

Рецензент: проф. Брич В.Я.

Надійшла 10.11.2016р.

УДК 911.2 (477.84)

Мирослава ПИТУЛЯК, Микола ПИТУЛЯК

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ТА ВІКОВОЇ СТРУКТУРИ ЛІСІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Проведено аналіз функціональної та вікової структури лісів Тернопільської області, особливості їх розміщення. Охарактеризовано вікову структуру лісів, в якій домінують середньовікові насадження. З'ясовано, що основними чинниками, які впливають на розміщення лісів є геоморфологічні та ґрунтово-кліматичні.

Ключові слова: ліси, функціональна структура, вікова структура, лісистість.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ліси є національним багатством країни і за своїм призначенням виконують екологічні (водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні), оздоровчі, рекреаційні, естетичні та інші функції. Частина лісів одночасно використовується для лісозаготівлі і має важливе економічне значення. Ліси є елементом складної еколого-економічної системи, тому важливим є вивчення їх екологічного та економічного потенціалів. Для Тернопільської області актуальною є проблема оптимізації землекористування, при цьому особливу увагу необхідно звернути на особливості лісокористування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню лісів та їх функцій присвячені численні праці лісознавців, геоботаніків, географів. У працях П.С.Погребняка (1931), Г.М.Висоцького (1927, 1929), В.В. Заверухи (1985), С.А.Генсірука (1973, 1975, 1980), Ю.Р.Шеляг-Сосонко (1971) та ін. подається характеристика лісів Поділля, а також звертається увага на їх охорону. Проблема використання лісів та їх ресурсів, структурних особливостей лісів є актуальною і в наш час. Свідченням цього є публікації В.К. Сівака (2007), Н.В. Фоменко (2007), В.П. Ткача (2012) та ін. Вивченням лісів Тернопільщини, лісових ресурсів займалися І.Криницький (2004), І.Попадинець (2004, 2005), Р. Яцик (2005) та ін.

Метою дослідження є аналіз функціональної та вікової структури лісів Тернопільської області з метою оптимізації їх використання.

Виклад основного матеріалу. Терно-

пільська область відноситься до малолісистих областей України. Площа земель лісогосподарського призначення області станом на 01.01.2015 року становила 201,7 тис. га, з них 188,2 тис. га земель, вкритих лісовою рослинністю. Лісистість області складає 14,6%, що нижче за науково-обґрунтований показник для регіону (20%) та середній для України (16%). На одного жителя області припадає 0,19 га вкритих лісом земель (по Україні – близько 0,2 га). Ліси на території області розташовані нерівномірно. Найвища залісеність простежується в західній, південно-західній частинах області (20%-34%) та північній (18%-25%). Найнижчі показники залісеності характерні для центральної частини області (6%-9%), яка найбільш сприятлива для сільськогосподарського освоєння.

Відповідно до Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок (2007) в області виділяють такі функціональні типи лісів:

Ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення:

- ліси природоохоронного призначення з особливим режимом користування на рівнині;

- ліси природоохоронного призначення з обмеженим режимом користування на рівнині;

Рекреаційно-оздоровчі ліси:

- рекреаційно-оздоровчі ліси з особливим режимом користування на рівнині;

- рекреаційно-оздоровчі ліси з обмеженим режимом користування на рівнині;

Захисні ліси:

- захисні ліси з обмеженим режимом користування на рівнині;